

Шулюк Б. С.

викладач кафедри фінансів

Тернопільського національного економічного університету

м. Тернопіль, Україна

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОВЕДЕННЯ КОНТРОЛЬНИХ ЗАХОДІВ ЗА ВИКОНАННЯМ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ СФЕРИ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ПОСЛУГ

Успішне виконання бюджетних програм сфери соціально-культурних послуг залежить від дієвості державного фінансового контролю, який забезпечує відстеження недоліків в організації процесу виконання програм, впливу цих негативних тенденцій на досягнення запланованих цілей та обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності використання державних ресурсів. В системі державного фінансового контролю за виконанням бюджетних програм важливе місце займають контрольні заходи Рахункової палати України [1], Державної фінансової інспекції України [4] та Державної казначейської служби України [3].

Вищим органом державного фінансового контролю є Рахункова палата України, яка забезпечує єдину систему контролю за виконанням державного бюджету та бюджетів державних цільових фондів завдяки здійсненню контрольних-аналітичних та експертних заходів. Так, у процесі реалізації згаданих заходів аудитором Рахункової палати впродовж 1997–2012 рр. виявлено факти бюджетного правопорушення (незаконного, в т. ч. нецільового) та неефективного використання бюджетних коштів, обсяг яких збільшився з 0,8 млрд. грн. у 1997 р. до 30,5 млрд. грн. у 2010 р. та зменшився за 2011–2012 рр. (див. рис. 1).

З'ясовано, що при проведенні контрольних заходів згадані органи (Рахункова палата України, Державна фінансова інспекція України та Державна казначейська служба України) протягом 1997–2012 рр. виявили факти бюджетного правопорушення та неефективного використання бюджетних коштів, найпоширенішими серед яких були: використання коштів державного бюджету з порушенням законодавства; порушення під час здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти; неефективне використання коштів через відсутність обґрунтованого прогнозування і планування; неефективне використання коштів унаслідок тривалого їх утримання без використання тощо.

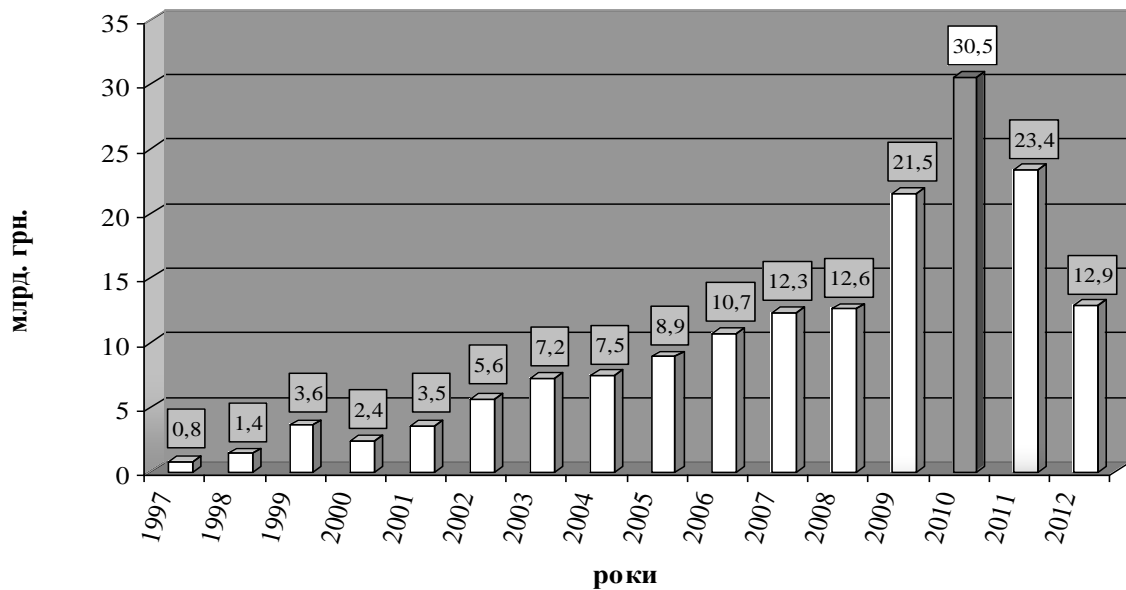

Рис. 1. Динаміка обсягів бюджетних правопорушень та неефективного використання бюджетних коштів, виявлених Рахунковою палатою України впродовж 1997–2012 рр.*

** Побудовано автором на основі джерела [2].*

Таким чином, як свідчать результати діяльності контролюючих органів, процес формування та виконання бюджетних програм є недосконалим і характерний наступними недоліками: відсутністю реальних розрахунків і ґрунтовних вимірів для досягнення поставленої мети, визначення чітких результатів у процесі реалізації програм; недостатністю бюджетного фінансування та розпорощенням його по великій кількості учасників виконання (об'єктах контролю); невиконанням учасниками бюджетних програм передбачених законодавством функціональних обов'язків та їх безвідповідальністю.

Низька фінансова дисципліна та недоліки в організації виконання бюджетних програм зумовлюють необхідність посилення дієвості державного фінансового контролю за реалізацією бюджетних програм сфери соціально-культурних послуг. Відтак, потребує оптимізації процес проведення контрольних заходів за витрачанням коштів на сферу соціально-культурних послуг, що супроводжується трьома групами проблем, які знижують їх ефективність. Перша пов'язана з недосконалістю організаційної структури державного фінансового контролю. Адже контролюючі органи функціонують відокремлено, без регламентованого розподілу функцій, процедур, визначеного механізму взаємодії та координації діяльності між центром і регіонами, що не сприяє формуванню цілісної системи фінансового контролю. Друга – з незабезпеченістю єдиної інформаційної системи контролю, тобто доступу до баз даних інших фінансових контролюючих органів. Третя – з відсутністю

системності контролю, тобто відповідності попереднього, поточного й наступного контролю. Адже державний фінансовий контроль є каральним і виховним, а не превентивним щодо попередження порушень бюджетної дисципліни та запобігання зловживанням у бюджетній сфері.

У результаті аналізу проблем реалізації контрольних заходів варто зазначити, що їх розв'язання можливе за умови застосування комплексного підходу, який містив би пропозиції щодо їх вдосконалення, а саме:

- поліпшення діяльності контролюючих органів завдяки чіткому визначенню їх функцій і повноважень, створенню й відпрацюванню механізму координації роботи;

- встановлення систематичного обміну фінансовою й управлінською інформацією між контролюючими органами. Тобто доцільним є створення єдиної інформаційно-аналітичної бази даних. Виконати зазначене завдання можна, комп'ютеризувавши систему державного фінансового контролю в Україні з доступом до локальних і глобальних мереж передачі інформації, що дасть змогу уникнути надсилання постійних письмових запитів та раціонально використовувати робочий час;

- скасування обмежень при здійсненні попереднього, поточного й наступного фінансового контролю, а також забезпечення раптовості його проведення;

- підвищення дієвості попереднього контролю у результаті залучення органів Державної фінансової інспекції України, Державної казначейської служби України та фінансових органів до здійснення згаданого контролю на стадії формування кошторисів бюджетних установ;

- забезпечення адаптації національної системи перевірок до стандартів і норм міжнародного права у сфері державного фінансового контролю.

При цьому ефективність проведення контрольних заходів залежить від дотримання таких вимог: діяльність контролюючих органів має базуватися на принципах законності, незалежності, об'єктивності, компетентності, оперативності, гласності та дотримання професійної етики; всі органи державної влади, незалежно від підпорядкованості, повинні сприяти контролюючим органам у їх діяльності; контролюючі органи повинні мати право доступу до всіх матеріалів перевірок, що проводять інші державні органи; для запобігання порушенням, їх усунення та притягнення винних до відповідальності контролюючі органи необхідно законодавчо наділити комплексом адміністративно-виконавчих повноважень з реалізації власних рішень, прийнятих у результаті контрольних заходів, а також правом звертатися до будь-якого органу державної влади, правоохоронних органів, в т. ч. суду та прокуратури.

Таким чином, з метою стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни щодо використання бюджетних коштів на соціально-культурні потреби необхідно поступово трансформувати систему тотальних перевірок у сучасну європейську модель розвитку державного фінансового контролю, метою якої є попередження та недопущення бюджетних порушень. При цьому основним принципом побудови такої моделі має стати її децентралізація. А саме, необхідно створити в органах місцевої влади всіх рівнів систему внутрішнього та громадського зовнішнього незалежного контролю, що забезпечувала б:

- контроль за оцінкою обґрунтованості й законності показників бюджетних видатків сфери соціально-культурних послуг та їх виконанням;
- контроль за виконанням місцевих програм соціально-культурного розвитку;
- організацію та здійснення поточного контролю за належним виконанням бюджетів щодо фінансування соціально-культурних видатків, проведення тематичних перевірок за окремими статтями бюджету;
- аналіз порушень і відхилень від затверджених показників під час використання коштів на соціально-культурні потреби, визначення причин таких порушень та підготовку пропозицій щодо їх усунення й недопущення у майбутньому.

Окреслені заходи здатні значно поліпшити загальний стан контрольно-ревізійної діяльності в нашій державі. Проте реформування не може бути ефективним без належного навчання та підвищення кваліфікації працівників контролюючих органів за допомогою розроблення навчальних програм, проведення засідань „за круглим столом”, конференцій, консультацій та інших заходів з участю представників органів державної влади і громадськості, створення між контролюючими органами єдиного інформаційного простору щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів.

Література:

1. Закон України „Про Рахункову палату” від 11.07.1996 р. за № 315/96-ВР (із змінами і доповненнями за станом на 04.07.2013 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960315.html. – Назва з екрана.
2. Звіти Рахункової палати за 1997–2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/32826?page=0>. – Назва з екрана.
3. Про Положення про Державну казначейську службу України: Указ Президента України від 13.04.2011 р. за № 460/2011 (із змінами і доповненнями за станом на 29.11.2011 р.) // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – С. 310.
4. Про Положення про Державну фінансову інспекцію України: Указ Президента України від 23.04.2011 р. за № 499/2011 р. // Офіційний вісник України. – 2011. – № 31. – С. 11.